

نقد کتاب

آموزش علوم اجتماعی و مطالعات فرهنگی پرداخت. او را باید معلمی حرفه‌ای و شایسته دانست، زیرا سال‌های زیادی را به مطالعه در حوزه کتابداری و علم اطلاعات پرداخته است (۱). وی دوره تحصیلات پایه کارشناسی خود را در علوم اجتماعی به انجام رسانده و عنوان دوره کارشناسی ارشد او <نمایش و مدرنیته> است. وی همچنین دانش‌آموخته دکترای تخصصی در زمینه سواد اطلاعاتی^۲ است (۴).

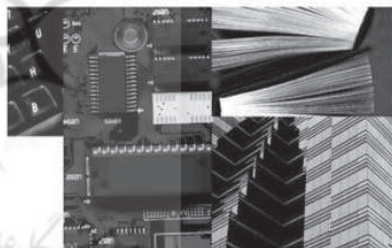
اندرتا همچنین مدرس ارشد مدیریت اطلاعات در دانشگاه متروپولیتن لندن^۳ است. وی در ده سال گذشته در حوزه آموزش سواد اطلاعاتی فعالیت داشته و به تکمیل این مهارت در حیطه‌ای از رشته‌های علمی و تمامی مراحل آن اهتمام ورزیده است. کتاب حاضر در زمینه آموزش سواد اطلاعاتی به‌عنوان نیاز و ضرورت آموختن در تمام مدت زندگی به رشته تحریر درآمده است (۶).

سواد اطلاعاتی از موضوع‌هایی است که در مطالعات حوزه کتابداری مورد توجه

CP CHANDOS PUBLISHING

Information Literacy: A Practitioner's Guide

Susie Andretta

Andretta, Susie (2005). *Information Literacy: A Practitioner's Guide*. Oxford: Chandos Publishing. (Chandos Series for Information Professionals, Hardcover), 208 p.

سوزی اندرتا در ایتالیا به دنیا آمد و بسیاری از سال‌های زندگی خود را در انگلستان به

1. Susie Andretta
2. Information literacy

3. Metropolitan University

خاص قرار گرفته است؛ زیرا دستیابی به اطلاعات در جهان جدید که با انتشار گسترده و افزایش تصاعدی و تزایدی اطلاعات همراه است، مستلزم دانش بهره‌گیری و بازیابی به هنگام و مناسب اطلاعات در حداقل زمان است. این خصیصه در حیطه مطالعات علمی و پژوهش‌های روشمند از اهمیت بیشتری برخوردار است. با ظهور جامعه اطلاعاتی و التزام بیشتر مردم در مواجهه مطلوب با اطلاعات، این پدیده اهمیت افزون‌تری پیدا کرده است.

سواد اطلاعاتی یکی از مؤلفه‌های اصلی در ارزیابی شهروندان برای زندگی در جامعه اطلاعاتی به‌شمار می‌رود. سواد اطلاعاتی از مهارت تشخیص نیاز اطلاعاتی آغاز می‌شود. هر شهروند آگاه باید توانایی آن را داشته باشد تا نیاز اطلاعاتی خود را تعیین کرده، و منابع مرتبط با آن نیاز را شناسایی کند. علاوه بر آن توانایی بازیابی اطلاعات مرتبط با نیاز، شناخت نوع منبع مرتبط، و ارزشیابی اطلاعات به‌دست آمده نیز از توانایی‌های سواد اطلاعاتی به‌شمار می‌رود. بهره‌گیری از امکانات نرم‌افزاری و در صورت نیاز سخت‌افزاری رایانه‌ای، فرایند کاوش در محیط شبکه با استفاده از موتورهای جست‌وجو و ابزارهای جدید بازیابی اطلاعات پیوسته، و نیز بهره‌مندی از پایگاه‌های اطلاعاتی نیز در این حیطه قرار می‌گیرد. مهم‌ترین عامل در بحث سواد اطلاعاتی توانایی کاربرد اطلاعات در انجام فعالیت‌های متعدد زندگی، مانند آموزش، پژوهش، اطلاع‌یابی از وقایع، فرایند

انجام به‌موقع و مطلوب کارها و امور متعدد، و به صورت کلی استفاده بهینه و کارآمد از اطلاعات در زندگی است.

بر همین اساس انجمن کتابداران آمریکا^۴ ارکان سواد اطلاعاتی را معرفی کرده است. شش مولفه سواد اطلاعاتی بر اساس تعریف انجمن کتابداران آمریکا عبارت است از: تشخیص نیاز به اطلاعات، تشخیص اینکه چه اطلاعاتی به مسئله خاصی مربوط می‌شود، یافتن اطلاعات مورد نیاز، ارزشیابی اطلاعات یافته شده، سازماندهی اطلاعات، و استفاده کارآمد از اطلاعات در ارتباط با مسئله خاص (۵:۱۷۲).

ویژگی "توضیح مدون و ساختاریافته" در بیان مقوله سواد اطلاعاتی در این منبع سودمند، زمینه استفاده مطلوب از آن را به‌عنوان یک دستنامه مفید برای در سواد اطلاعاتی فراهم ساخته است. بهره‌گیری از راهبردهای عرضه شده که در حال حاضر در کشورهای توسعه‌یافته کاربرد اثربخشی به همراه دارد، بر جذابیت کتاب افزوده است. مقدمه کتاب - به عنوان فصل اول - به صورت خلاصه و موجز، فرایند آموزشی آن را به تصویر کشیده است. این مقدمه کوتاه حاوی نکات مهمی در استفاده و بهره‌گیری مناسب از این اثر است. نویسنده در مقدمه خود توضیح می‌دهد که کتاب در سه بخش کلی به رشته تحریر درآمده است. وی فصل دوم را به عنوان بخش اول معرفی می‌کند، که در آن از ساختار کلی سواد اطلاعاتی و چگونگی آموزش آن برای تکمیل مهارتی گسترده در

4. American Library Association(ALA)

سراسر زندگی افراد سخن به میان می‌آورد. در همین بخش نیز به ساختار سواد اطلاعاتی در چند کشور پیشرفته جهان پرداخته شده است. بخش دوم کتاب که شامل فصل سوم می‌شود، مقایسه‌ای بین چارچوب سه روش مطرح سواد اطلاعاتی است. بخش سوم و انتهای کتاب هم شامل فصل‌های ۴ تا ۶ است که به معرفی دو مطالعه موردی در این عرصه اشاره می‌کند، و به صورت مبسوط به تبیین جایگاه سواد اطلاعاتی در این پژوهش‌ها می‌پردازد.

کتاب حاضر، سواد اطلاعاتی را به عنوان پایه آموزش مادام‌العمر و مستقل معرفی می‌کند، و بر نقش آموزشی متخصصان به عنوان تسهیل‌کنندگان این الگوی آموزشی تأکید می‌ورزد. در فصل دوم کتاب بر مبنای آزمون طرح آموزش ملی که در ایالات متحده آمریکا، استرالیا، و انگلستان فراهم آمده، مشخص می‌سازد که یکپارچگی سواد اطلاعاتی هنگامی با خط‌مشی‌های آموزش مادام‌العمر همراه با، و توسط توسعه فعال سواد اطلاعاتی به‌عنوان یک چارچوب مدون یادگیری در بخش آموزشی حمایت شود، بسیار مؤثر و اثربخش خواهد بود (۲). در اینجا خوانندگان چشم‌اندازی از وضعیت سواد اطلاعاتی در ایالات متحده آمریکا، زلاندنو، و استرالیا به‌دست خواهند آورد و مطرح ساختن نقطه عطفی در مقوله سواد اطلاعاتی، چون بیانیه پراگ^۵ بسیار

سودمند است؛ نکته ارزشمند نمایان شده در این اثر، اجرای روش ماهرانه‌ای است که در آن بسیاری از زمینه‌های موضوعی - که معمولاً خواننده از منابع متعدد کسب می‌کند - را یکجا فراهم آورده است (۳).

جامعیت بیان اجزاء و پاره‌های اطلاعاتی بیان شده پیرامون موضوع سواد اطلاعاتی، به صورت روشمند و با ساختار مدون موجب استفاده بهتر از این کتاب شده، و زمینه آموزش سواد اطلاعاتی بر مبنای روش علمی آن را فراهم می‌سازد. توضیحات ارائه شده به روشنی بازگوکننده فعالیت‌های عملی برای دستیابی به اطلاعات سودمند است.

فصل سوم، چارچوب توسعه‌یافته سواد اطلاعاتی را در طرح‌های انجمن کتابخانه‌های پژوهشی و دانشگاهی^۶؛ مؤسسه سواد اطلاعاتی استرالیا و زلاندنو^۷؛ و نیز انجمن کتابخانه‌های دانشگاهی، ملی، و دانشکده‌ای^۸ مورد بررسی قرار می‌دهد. علاوه بر آن اطلاعات ارزشمندی فراهم می‌سازد تا خواننده توان بررسی اجمالی مشخصات این سه مدل را داشته باشد. در این فصل پدیدآورنده قدرت تشخیص میان مراحل مختلف مهارت‌های شناختی را ذکر می‌کند، شامل توانایی حل مسئله^۹؛ تفکر انتقادی^{۱۰}؛ و مسائل مورد بحث و مرتبط با سواد اطلاعاتی؛ و نیز مواردی که در ارتباط با آموزش کتابشناختی و فناوری اطلاعات مطرح می‌شود را ذکر می‌کند (۳). فراهم ساختن چارچوب آزموده نظری

5. Prague declaration

6. Association of College and Research Libraries(ACRL)

7. Australian and New Zealand Institute for Information Literacy (ANZIIL)

8. Society of College, National and University Libraries(SCONUL)

9. Problem solving

10. Critical thinking

که در مسیر ترقی پایدار، و حفظ درجهٔ سواد اطلاعاتی خود انجام می‌دهند (۳).

نویسنده در شماره‌گذاری فصول کتاب از مقدمهٔ سه صفحه‌ای به‌عنوان فصل اول یاد کرده است که در منابع علمی کمتر از این شیوه استفاده می‌شود. ولی با ارائهٔ خلاصه‌های گویا در پایان هر فصل به نحوی واضح به توضیح خلاصهٔ سودمند مطالب آن فصل پرداخته است. در قسمت‌های مختلف کتاب به تناسب اهمیت مطالب، نکات کلیدی علامت‌گذاری و ترتیب منطقی مشخص شده، و نیز در مواقعی درون کادر مشخص به صورت برجسته توجه خواننده را به خود جلب می‌کند. علاوه بر آن، نویسنده کوشش کرده تا با بهره‌گیری از جدول‌ها و نمودارهای مختلف به توضیح و تفهیم بهتر متن کمک کند. گرچه تعداد این ابزارهای آموزشی در کتاب زیاد نیست، ولی استفادهٔ مناسب و بجا از آنها به خواننده در درک بهتر مطلب یاری می‌رساند. مانند جدولی که در صفحهٔ ۴۲ به مقایسهٔ مشخصات ۳ روش مهم سواد اطلاعاتی پرداخته و توانایی‌های پدیدآمده در افراد را برمی‌شمارد. در بخش نتیجه‌گیری (فصل هفتم) مؤلف نتایج حاصل آمده از کتاب خود را مطرح می‌سازد و موفقیت خط‌مشی یکپارچه‌سازی سواد اطلاعاتی را به چند عامل مهم مربوط می‌داند، که به شرح آنها پرداخته است. وی به‌خصوص بر استراتژی مدون سواد اطلاعاتی و لزوم آموزش مادام‌العمر تأکید می‌ورزد؛ ضمن آنکه به نتایج حاصل از اعمال روش‌های معروف سواد

برای سواد اطلاعاتی حاصل عملی فصل چهارم است. در این مبحث شرایط یکپارچه‌سازی سواد اطلاعاتی همراه با برنامهٔ آموزشی مورد مذاقه قرار گرفته، و حرکت کلی از رویکرد آموزشی به سمت و طرفداری از فعالیت بیشتر رویکرد فکری و انتقادی مسئله‌مدار انجام پذیرفته است. مبحث کلی این بخش موضوع آموزش مادام‌العمر و قابل انتقال بودن آن است (۳).

دو مطالعهٔ موردی^{۱۱} که انتخاب بسیار خوبی نیز به‌شمار می‌رود، به بررسی نیازهای دو گروه متمایز از دانشجویان دورهٔ کارشناسی و کارشناسی ارشد پرداخته است. این مقوله فصل‌های پنجم و ششم را در بر می‌گیرد. تمامی اطلاعات حرفه‌ای در چنین آموزشی، مورد تصدیق اکتشافی در هر دو گروه قرار گرفته است. نتیجهٔ این مطالعات مبین آن است که به ترتیب سطح تحصیلات، با استفاده از روشی دقیق، دانشجویان کارشناسی توانستند با بهره‌گیری از ادراک بالا، شایستگی خود را به نمایش بگذارند، و دانشجویان کارشناسی ارشد نشان دادند که از درجهٔ پایینی از سواد اطلاعاتی برخوردارند. اغلب اوقات ما فرضیه‌هایی دربارهٔ میزان و مراتب مهارت کارشناسان ارشد (که شامل پژوهشگران نیز می‌شوند) داریم که قابل تأمل و بازنگری هستند. دو پیامد مهم حاصل از پژوهش مذکور برای متخصصان اطلاع‌رسانی، عبارت است از: نیاز به پرورش نقش‌شان، و تعهد به آموختن و آموزش دادن، و نیز نیاز به پیشرفت حرفه‌ای مداوم برای اطمینان از آنچه

Information and computer sciences.
Book Reviews: **Information Literacy: A Practitioner's Guide**.by Andretta, Susie.
Reviewer: Jonathan Smart (*University of Plymouth*).[on-line]. Available: http://www.ics.heacademy.ac.uk/publications/book_reviews/full_review.php?id=185

4. London Metropolitan University. Academic Departments, Department of Applied Social Sciences, Staff, Susie Andretta.[on-line]. Available: <http://www.londonmet.ac.uk/depts/dass/staff/susieandretta/>

5. Robinson, Lyn and Bawden, David. "Libraries and open society; Popper, Soros and digital information". *Aslib Proceedings*. Vol.53, No.5(2001):167-178.

6. Staffordshire University. "Information Literacy: recognising the need. Susie Andretta ".[on-line]. Available: <http://www.staffs.ac.uk/infolitconf/susie-andretta/index.php>

اطلاعاتی نیز اهتمام ورزیده است. همچنین در بخش پی‌اف‌زدها^{۱۳}، توضیح موبوط به استانداردها، آزمون‌ها، و پرسشنامه‌های مرتبط با موضوع سواد اطلاعاتی آورده شده است. نکته قابل توجه در این قسمت ارائه نمونه‌های ارزشمندی از آزمون‌های سواد اطلاعاتی برای موضوع‌هایی نظیر: مهارت‌های فناوری ارتباطات و اطلاعات^{۱۴}، مهارت‌های جست‌وجو^{۱۵}، مهارت‌های ارزیابی^{۱۶}، مهارت‌های مرجع^{۱۷} و مهارت‌های نگارشی^{۱۸} است. کتاب همچنین دارای کتابنامه‌ای جامع و نمایه‌ای کلی در انتهاست. در مجموع جامع‌نگری و مطالعه وسیع مؤلف در موضوع سواد اطلاعاتی سبب پدید آمدن اثری با ارزش و سودمند شده که خواندن آن برای کتابداران و اطلاع‌رسانان مفید و مؤثر خواهد بود.

منابع

1. Andretta, Susie. **Information Literacy: A Practitioner's Guide**. Oxford: Chandos Publishing, 2005.

2. **Forbes Book Club**. "Summary of book: **Information Literacy: A Practitioner's Guide**". by Andretta, Susie.[on-line]. Available: http://www.forbesbookclub.com/bookpage.asp?prod_cd=IRNCR

3. Higher Education Academy.

- 13. Appendices
- 14. ICT skills
- 15. Searching skills

- 16. Evaluating skills
- 17. Referencing skills
- 18. Writing skills